

جهیشنی کردن jhyšny krđn

حامد نوروزی (فرهنگستان زبان و ادب فارسی)

در ویژه‌نامه فرهنگ‌نویسی (۱۳۸۹، ج ۳)، بخش پژوهش‌های لغوی مقاله‌ای با عنوان «جهش» واژه‌ای ناشناخته در شاهنامه: پیشنهادی برای تصحیح دو بیت، نوشته ابوالفضل خطیبی، به چاپ رسید. علاوه بر متونی که خطیبی لغت «جهش» را از آنها استخراج کرده و مورد بررسی قرار داده، در متون فارسی-یهودی^۱ نیز گونه‌های مختلفی از این لغت به کار رفته است که می‌تواند مؤید نظر وی باشد.

در اسفار خمسۀ لندن در ترجمۀ $\text{הַשְׁלִיחַ הַשְׁלִיחַ}$ از הַשְׁלִיחַ به معنی «به کامیابی و پیروزی رساندن، خوشبخت کردن» عبارت «جهیشنی کردن» به کار رفته است:

(۱) آشنایی با این حوزه از زبان فارسی را مدیون استاد علی‌اشرف صادقی هستم. ایشان با گشاده‌دستی، منابع منحصر به فرد متون فارسی-یهودی و اطلاعات پرازش خود را در تمام مراحل تحقیق، که این مقاله تنها بخش بسیار کوچکی از آن است، در اختیار نگارنده قرار دادند.

ملاک او اباز تو و جهیشنی کوند راه تو و بستانی زن بیسر من^۲ (اسفار خمسه لندن، سفر پیدایش، باب ۲۴، آیه ۴۰)؛ باشی پرماسا در نیمروزان... و نه جهیشنی کونی ازمر راه‌های تو^۳ (همان، سفر تثنیه، باب ۲۸، آیه ۲۹)؛ اگر هستی تو جهیشنی کونا راه من، آنچ من روا ابران.^۴ (همان، سفر پیدایش، باب ۲۴، آیه ۴۲).

مایتنس در واژگان فارسی- یهودی صورت (j'šny (šwdn, grd'nydn) (صحیفه دانیال، بخش ۳، آیه ۳۰) را به معنی «کامکار» می‌آورد (Mainz 1977, p. 84). در همین واژگان صورت jhyšny šwdn و jyšny bwdn را نیز از یک دست‌نویس فارسی- یهودی نشان می‌دهد (Ibid, p. 85). وی صورت رایج این واژه را jašn می‌داند (Ibid). در اسفار خمسه واتیکان و امثال سلیمان نیز صورت jyšny به جای jhyšny به کار رفته است:

ملاک اوی اباز تو و جیشنی کوند راه تو و بی ستانی زن بیوسر من از قبیلت من (اسفار خمسه واتیکان، سفر پیدایش، باب ۲۴، آیه ۴۰)؛ و بی آمدم امروز این بان چشمه و گوфتم خودای خالق سید من ابرهیم اگر هستی نون تو جیشنی کونا راه من آنچی من روا ابر آن^۵ (همان، سفر پیدایش، باب ۲۴، آیه ۴۲)؛ پوشانا جورمها اوی نه جیشنی باشد و اقرار آورا و رها کونا رحمت کرده آید^۶ (امثال سلیمان، باب ۲۸، جمله ۱۳).

Jahišn در پهلوی به معنی «بخت و اقبال» آمده است. (Mackenzie 1971, p. 46)^۷

(۲) فرشته خداوند همراه توست و راهی را که می‌روی به کامیابی منتهی می‌کند و برای پسر من زن خواهی ستاند.
(۳) در نیمروز (ظهر) مانند انسان‌های کور خواهی بود که با لمس کردن، راه خود را می‌یابند... و راهی را که می‌روی با کامیابی به پایان نخواهی برد.

(۴) اگر تو راه مرا به کامیابی منتهی می‌کنی...

(۵) و امروز به آن چشمه آمدم و گفتم ای خدای سید من، ابراهیم، راه مرا به پیروزی منتهی کن.

(۶) کسی که جرم‌هایش را پنهان کند کامیاب نخواهد بود و کسی که به جرم‌هایش اقرار کند، مورد رحمت قرار می‌گیرد.

(۷) در مورد کاربردهای این لغت در متون فارسی - خطیبی ۱۳۸۹، ص ۱۸۴-۱۷۲.

منابع

خطیبی، ابوالفضل (۱۳۸۹)، «جهش»، واژه‌ای ناشناخته در شاهنامه: پیشنهادی برای تصحیح دو بیت، فرهنگ‌نویسی، (ویژه‌نامهٔ نامهٔ فرهنگستان)، ج ۳، ص ۱۸۴-۱۷۲.

MACKENZIE, D. N. (1971) *A Concise Pahlavi Dictionary*, Oxford University Press, London.

MAINZ, E. (1977), "Vocabulaire judeo-persan, *Studia Iranica*", Tome 6, fascicule 1. pp. 75-97.

—— (1980), "Le Livre des Proverbes en Judeo- Persan", *JA*, tome 268, , pp. 71- 106.

PAPER, H. H. (1972), *A Judeo-Persian Pentateuch, The Text of the oldest Judeo-Persian Pentateuch Translation* , British Museum Ms. Or. 5446, Jerusalem and Leiden.

—— (1965) "The Vatican Judeo- Persian Pentateuch: Genesis", *Acta orientalia*, XXVIII, 3-4, pp. 263-340.

